

บทที่ 5

การเงินและสถาบันการเงิน

5.1 บทนำ

ในอดีตมนุษย์ได้รวมกันอยู่เป็นกลุ่มในสังคมซึ่งเป็นกลุ่มสังคมที่แคบ มีความสัมพันธ์เฉพาะภายในสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น และไม่สามารถจะผลิตสิ่งของที่ตนต้องการได้ทุกอย่าง จำเป็นจะต้องเลือกผลิตเฉพาะสิ่งที่มีคุณค่าแก่ตน ถ้ามีความต้องการสิ่งใดก็นำเอาสิ่งที่มีคุณค่าไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของที่มีผู้อื่นผลิตได้ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนขึ้น แต่ในอดีตการแลกเปลี่ยนจะกระทำโดยตรงที่เราเรียกว่าเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งของกับสิ่งของ แต่ก็เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ประกอบกับประชากรมีจำนวนมากขึ้น จึงมีการใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ได้แก่ เปลือกหอย ฯลฯ และได้พัฒนาใช้โลหะเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ต่อมามนุษย์ได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่โลหะดังกล่าวมีอยู่อย่างจำกัดและหายาก จึงได้พัฒนามาใช้เงินกระดาษเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน จนกระทั่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราอย่างปัจจุบัน ดังนั้น ในบทนี้เราจะศึกษาเกี่ยวกับความหมายของเงิน ความสำคัญของเงิน วิวัฒนาการของเงิน หน้าที่ของเงิน และลักษณะของเงินที่ดีตลอดถึงบทบาทและหน้าที่ของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเงินซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

5.2 ความหมายของเงิน

เงิน หมายถึง สิ่งที่ทุกคนในสังคมติดอกติดใจยอมรับให้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนใช้ชำระในการซื้อขายสินค้าและบริการสิ่งของมีค่ารวมทั้งการชำระหนี้ โดยใช้เป็นมาตรฐานในการกำหนดมูลค่าและการแลกเปลี่ยน

1

เงิน หมายถึง ธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์ เงินฝากกระแสรายวันที่จ่ายโอนกันโดยเช็ค²

เงิน หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่สังคมยอมรับโดยทั่วไปในขณะใดขณะหนึ่ง และในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ในฐานะเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยใช้ชำระค่าสินค้าและบริการ รวมทั้งใช้เพื่อการชำระหนี้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต³

¹ สุรศักดิ์ บุญนาคและวณิ วัลย์เกียรติกุล, *การเงินการธนาคาร*, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2534), หน้า 2.

² อภินันท์ จันทะนี, *เศรษฐศาสตร์มหภาค 1*, หน้า 135.

³ วันรักษ์ มีฉิมณิกิน, *หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543), หน้า 143.

จากความหมายข้างต้นสรุปว่า เงิน หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ตลอดจนชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ได้แก่ ธนบัตร เหรียญกษาปณ์ เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์

5.3 ความสำคัญของเงิน

ในระบบเศรษฐกิจนั้นเงินเป็นทั้งเครื่องวัดความเจริญทางเศรษฐกิจ และเป็นสิ่งหล่อลื่นวงล้อของอุตสาหกรรมด้วย และถ้ามีการบริหารการเงินอย่างถูกต้องแล้ว ระบบเงินตราย่อมจะก่อให้เกิดความมั่นคงและความเจริญ แต่ถ้าการบริหารทางการเงินเป็นไปอย่างไม่ถูกต้องก็อาจก่อให้เกิดเศรษฐกิจตกต่ำ หรือภาวะเงินเฟ้อร้ายแรง หรือก่อให้เกิดสงครามหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างขนานใหญ่ได้ จึงกล่าวได้ว่า เงินมีความสำคัญต่อชีวิตเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของมนุษย์ชาติเป็นอันมากคือ⁴

1. **ความสำคัญในด้านการผลิต** ผู้ประกอบการแสวงหาเงินตรามาลงทุนประกอบการผลิตหรือทำการค้าก็โดยหวังผลกำไรตอบแทนเป็นเงินตรานั้นเอง ในระยะใดที่ผู้ประกอบการคาดว่าจะได้รับกำไรสูง ระยะนั้นย่อมมีการลงทุนมากมาย เพราะอยู่ในระยะที่ผู้ประกอบการสามารถแสวงหาผลกำไรได้โดยง่าย และการใช้จ่ายลงทุนไปในการทำงานนี้ย่อมเป็นผลดีต่อสังคม

2. **ความสำคัญในด้านการแลกเปลี่ยนและการอุปโภคบริโภค** เงินตราเป็นสิ่งที่มนุษย์ยอมรับและใช้เป็นสื่อในการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราจึงเป็นสิ่งกระตุ้นให้สินค้าจากแหล่งผลิตสู่มือผู้บริโภครวดเร็วยิ่งขึ้น

3. **ความสำคัญในด้านการสังคม** การที่ชนชาติต่าง ๆ นิยมใช้เงินตรากันอย่างกว้างขวาง เพราะสามารถแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าและบริการได้ทุกชนิด แต่ละคนจึงเลิกทำงานแต่เฉพาะที่ตนเองมีความชำนาญ เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราไปใช้จ่ายซึ่งก่อผลให้การผลิตการค้าและความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์สูงขึ้น

ดังนั้น เงินจึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพราะทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปด้วยความสะดวก ส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากประชาชนได้รับสิ่งที่มาสนองความต้องการได้มากขึ้น

5.4 วิวัฒนาการของเงิน

เมื่อสังคมมนุษย์เกิดการพัฒนามากขึ้น ส่งผลให้ระบบของการแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวของระบบเศรษฐกิจในทีนี้จะขอสรุประบบการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนพอสังเขปคือ

⁴ อนาธิษฐาน, รศ.เศรษฐศาสตร์มหภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 11, หน้า 218.

1. ระยะเวลาเริ่มแรกการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงิน แต่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า (Barter System) โดยมนุษย์หาเลี้ยงชีพเท่าที่ตนเองต้องการ แต่ต่อมาเมื่อสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น จำเป็นต้องหาสิ่งที่มีมาตอบสนองมากยิ่งขึ้น โดยการนำของที่มีไปแลกกับสิ่งของของคนอื่นมี แต่การแลกเปลี่ยนสินค้านี้มักจะประสบปัญหาที่ว่า การแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นได้ทั้งสองฝ่ายต้องพอใจในสินค้าซึ่งกันและกัน

2. ใช้เงินเป็นสื่อกลาง ช่วงแรกเงินที่เป็นสื่อกลางในการเปลี่ยนสินค้าน่าจะเป็นสิ่งใดก็ได้ที่บุคคลในสังคมนั้นต้องการเป็นของที่มีค่า เช่น ฝ้ายขนสัตว์ บุหรี่ แต่สื่อกลางการแลกเปลี่ยนเหล่านี้มีข้อบกพร่องมากอีก เพราะไม่มีความคงทนถาวรและลำบากในการตีราคา ดังนั้นระบบจึงได้พัฒนาโดยคนนำเอาแร่ธาตุที่คงทนมาใช้เป็นสื่อกลาง ได้แก่ ทองและเงิน ซึ่งนำมาใช้ในรูปลักษณะของเหรียญต่างๆ

3. การนำเงินกระดาษมาใช้ (Paper money) เนื่องจากแร่ธาตุเป็นสื่อกลางที่มีน้ำหนักมากจึงหาสิ่งที่เหมาะสม โดยเรเริ่มมาใช้ใบสัญญาค้ำประกันที่จะจ่ายเงินกันในเรื่องการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเป็นจำนวนมากๆ ทั้งนี้ได้กำหนดให้พ่อค้าที่มีเงินและทองนำไปฝากไว้กับรัฐบาล และรัฐบาลจะออกธนบัตรให้นำไปใช้ได้ แทนเงินและทองคำมูลค่าของเงินและทองที่ฝากไว้ ธนบัตรจึงเริ่มใช้กันแพร่หลายมากขึ้น

4. การใช้เช็ค เมื่อการใช้ธนบัตรในการซื้อสินค้าจำนวนมากๆ อาจไม่มีความปลอดภัยในเรื่องการนำติดตัวไปเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการนำเอาระบบธนาคารพาณิชย์มาใช้ ซึ่งมีหน้าที่ในการฝากเงินและถอนเงิน ซึ่งจะสะดวกในการแลกเปลี่ยนซื้อขายมากขึ้น โดยเจ้าของเช็คต้องมีเงินฝากธนาคาร จากนั้นแต่ละธนาคารก็จะมีบริการหักบัญชีระหว่างกันซึ่งสะดวกและรวดเร็วมาก

5. ใช้ระบบธนาคารพาณิชย์ ในการอำนวยความสะดวก การโอนเงิน การถอนเงิน การฝากเงินในปัจจุบัน เช่น ระบบการจ่ายเงินเดือนของข้าราชการอาศัยระบบโอนเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ และสามารถเบิกจ่ายเงินตามที่ตนต้องการ โดยใช้เบิกเงินสดได้ตามปกติหรือให้บริการที่อำนวยความสะดวกแก่ลูกค้ามากขึ้น เช่น บัตรเอทีเอ็ม หรือบัตรเครดิต

จากวิวัฒนาการของเงิน สามารถสรุปได้ว่า ระบบการใช้เงินตราได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กับการแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจเกิดความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

5.5 หน้าที่ของเงิน

หน้าที่ที่สำคัญของเงินทางเศรษฐกิจมี 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นมาตรฐานในการวัดมูลค่า (Measure of Value or Unit of Value) สินค้าและบริการต่างๆ เราจะวัดออกมาเป็นหน่วยของเงิน คือ ราคา เช่น ราคาเสื้อตัวละ 199 บาท กางเกงตัวละ 200 บาท เป็นต้น การที่มูลค่าของสินค้าและบริการถูกกำหนดเป็นหน่วยของเงินเหมือนกันหมดทำให้สะดวกในการเปรียบเทียบทีละมูลค่าระหว่างสิ่งของต่างๆ

2. **เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (Medium of Exchange)** ทำให้การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นไปได้สะดวกและคล่องตัว การค้าขายตัวได้กว้างขวาง เพราะถ้าเราต้องการสินค้าชนิดใดก็สามารถนำเงินที่เราถืออยู่ไปหาซื้อจากแหล่งผู้ผลิตได้เลย

3. **เป็นเครื่องสะสมมูลค่า (Store of Value)** เงินเป็นสินทรัพย์รูปแบบหนึ่งที่คนทั่วไปนิยมสะสมไว้เป็นสมบัติ เพราะเงินเป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องมากที่สุดสามารถซื้อสินค้าและบริการทุกชนิดตามความต้องการได้ทันที

4. **เป็นมาตรฐานการชำระหนี้ (Standard of Deferred Payment)** การชำระหนี้ด้วยเงินสดจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เพราะเงินทำหน้าที่เป็นเครื่องวัดมูลค่า และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการทุกชนิดได้ ส่งผลให้การค้าขายเป็นไปได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งยังส่งเสริมให้ระบบเครดิตขยายตัวขึ้นด้วย จะเห็นได้จากปัจจุบันระบบการซื้อเงินผ่อนได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น เงินจึงเปรียบเหมือนสิ่งหล่อลื่นที่จะช่วยให้การค้าฉาบฉวยต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจเป็นไปได้ด้วยดี และสามารถสนองความต้องการของผู้ที่ถือเงินได้ดีอีกด้วย

5.6 ลักษณะของเงินที่ดี

เงินที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. **เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมยอมรับ (Concede)** ดังเห็นได้จากสังคมไทยในอดีตยอมรับว่าบุหรี่ยีนสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ถ้ายอมรับเพียงบางคนหรือบางกลุ่มแต่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ บุหรี่ยีนก็จะทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนไม่ได้หรือแลกเปลี่ยนได้ไม่คล่องตัว

2. **เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ง่าย (Portability)** เนื่องจากมีขนาดและน้ำหนักไม่มากจนเกินไป สามารถนำติดตัวไปได้ง่าย ซึ่งจะสะดวกในการนำไปใช้

3. **เป็นของหายาก (Scarcity)** เช่น โลหะ เงิน ทองแดง และทองคำ สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมาประดิษฐ์ทำเป็นเงินเพื่อหามาหรือมีคุณค่าควรแก่การรักษา เพราะล้วนแต่เป็นของหายากและมีมูลค่าสูง

4. **เป็นสิ่งที่ทนทานถาวร (Durability)** ไม่ฉีกขาด บุกสลายสีหรือร่องรอย แม้จะเก็บไว้นานเท่าไรก็ตาม เช่น ธนบัตรต้องใช้กระดาษที่ผลิตธนบัตรโดยเฉพาะ เหรียญกษาปณ์ โลหะที่จะนำมาผลิตส่วนใหญ่จะเป็นทองแดง ทองคำเงิน หรือโลหะผสมเพื่อให้มีความทนทานแข็งแรงถาวร ไม่สึกหรือกร่อน

5. **มีเสถียรภาพและมีค่าคงที่ (Stability of Value)** มีค่าคงที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเงินน้อยที่สุด

6. **มีรูปแบบเดียวกัน (Homogeneity)** ถ้าเป็นธนบัตรก็ต้องเป็นกระดาษชนิดเดียวกัน รูปแบบอย่างไร ราคาเท่าไร ขนาดเท่าไร ก็ต้องกำหนดให้แน่นอนว่าลักษณะเป็นอย่างไร และถ้าเป็นเหรียญกษาปณ์ ส่วนผสมก็ต้องเหมือนกันหรือเหรียญราคาเท่ากันต้องขนาดเท่ากัน สีและรูปแบบต้องเหมือนกัน

7. **มีลักษณะเฉพาะจำได้ง่าย (Cognizability)** สามารถจำได้ง่าย ตัวอย่างเงินนั้นมีมูลค่าเท่าไร เช่น ธนบัตรแต่ละชนิดจะมีลักษณะเฉพาะ คือ มีสีเฉพาะเมื่อเห็นก็จะบอกได้ทันทีว่าชนิดไหนราคาเท่าไร

8. **สามารถแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยได้ (Divisibility)** มีหน่วยย่อยของเงินทั้งนี้เพื่อสะดวกในการใช้แลกเปลี่ยนโดยไม่เสียมูลค่าเช่น มีบัตรในละ 1,000 บาท 500 บาท 100 บาท 50 บาท 20 บาท มีเหรียญ 10 บาท 5 บาท 2 บาท 1 บาท 50 สตางค์ และ 25 สตางค์

5.7 สถาบันการเงิน

สถาบันการเงินซึ่งเป็นตัวกลางทางการเงินที่ตั้งขึ้นภายในขอบเขตที่กำหนดของสถาบันการเงินแต่ละประเภท มีลักษณะหน้าที่การดำเนินงานแตกต่างกันออกไปทั้งนี้สถาบันการเงินมีบทบาทหน้าที่ และความสำคัญ ดังนี้⁵

1. บทบาทและความสำคัญของสถาบันการเงิน

ในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการขยายการผลิตและเพิ่มผลผลิต ถ้าเงินทุนมีอยู่จำกัด ก็จะไม่สามารถเอื้ออำนวยให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าได้ หรือถ้ามีเงินทุนแต่ไม่มีกรนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นสถาบันการเงินจึงเข้ามามีบทบาทและความสำคัญโดยจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรวบรวมเงินออมไปยังผู้ลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการเงินทุนที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดนั้นๆ ได้ เช่น ผู้ผลิตต้องการเงินทุนเพื่อผลิตสินค้าส่งผลให้เกิดการจ้างงาน ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เงินออมเพิ่มขึ้น ในที่สุดก็จะทำให้เงินทุนจำนวนนั้นไหลกลับเข้ามาในสถาบันการเงินอีกได้

2. หน้าที่ของสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินประเภทต่างๆ ทำหน้าที่ต่อไปนี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายอย่างคือ

1) เป็นแหล่งกลางทางการเงินที่ผู้กู้และผู้ให้กู้สามารถสนองความต้องการต่อกันได้ โดยไม่ต้องรู้จักกันมาก่อน ในสังคมที่ประกอบด้วยผู้ออมและผู้ลงทุนจำนวนมากจำเป็นต้องมีสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางระดมเงินออมและนำเงินออมที่ระดมได้ออกไปให้กู้

2) ให้ความปลอดภัยได้ดีกว่า เพราะสถาบันการเงินทำธุรกิจด้านนี้โดยเฉพาะย่อมมีประสบการณ์และความชำนาญงานมากกว่าบุคคลธรรมดา สถาบันมีเงินทุนและขนาดของงานมากพอที่จะจ้างผู้มีความรู้พิเศษทางด้านนี้มาเป็นผู้บริหาร และสถาบันสามารถกระจายเงินกู้ได้หลายทางซึ่งลดความเสี่ยงได้มาก

⁵ ลินีนาดู สุภรณ์ไพบูลย์, *เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541), หน้า 101-108.

3) จัดให้มีเงินกู้ลักษณะต่างๆ ตามที่ผู้ให้กู้และผู้กู้ต้องการ สถาบันการเงินสามารถทำเช่นนี้ได้ เพราะมีเงินทุนไหลเข้าออกตลอดเวลา

4) เคลื่อนย้ายเงินทุนไปยังที่ต่างๆ โดยวิธีนำเงินออกจากที่หนึ่งไปให้กู้ยังอีกที่หนึ่ง การทำหน้าที่นี้จะช่วยให้อัตราดอกเบี้ยในท้องถิ่นต่างๆ ไม่แตกต่างกันมาก

5) จัดหาสภาพคล่องให้แก่เครื่องมือเครดิตโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น เป็นผู้ค้ำประกัน การขายหุ้นต่างๆ เป็นผู้ซื้อขายหลักทรัพย์ เป็นต้น

การทำหน้าที่ดังกล่าวของสถาบันการเงินก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจอย่างน้อยที่สุด 3 ประการคือ

1. ช่วยให้มีเงินออมถูกนำไปลงทุนได้มากยิ่งขึ้น เพราะการลงทุนเป็นการเพิ่มผลผลิต รายได้และการจ้างงาน สถาบันการเงินมีโอกาที่จะระดมเงินออมได้ดีที่สุด เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญงานในธุรกิจด้านนี้มากที่สุดในที่สุด

2. ช่วยให้มีการใช้เงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพได้มากกว่า เช่น การอนุมัติเงินกู้ของสถาบันการเงินขึ้นไปตามหลักวิชาการให้เครดิตได้มากที่สุด โดยให้กู้แก่ผู้ที่มีประสิทธิภาพในการลงทุน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การผลิตและเศรษฐกิจ

3. ช่วยให้มีการแข่งขันมากขึ้นในตลาดการเงิน ยังมีจำนวนสถาบันการเงินมากเพียงใด โอกาสที่ผู้กู้จะถูกผู้ให้กู้เอารัดเอาเปรียบโดยเรียกดอกเบี้ยเกินความจำเป็นนั้นเป็นไปได้ยาก

3. ประเภทของสถาบันการเงิน

จากบทบาทและความสำคัญของสถาบันการเงินดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจพัฒนา ดังนั้น สถาบันการเงินจึงเข้ามามีบทบาทและความสำคัญ โดยจะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ในการรวบรวมเงินออมไปยังผู้ลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการเงินทุนที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดนั้นๆ ได้ โดยการดำเนินการจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย หรือข้อบังคับของประเทศนั้น ๆ โดยทั่วไปได้แบ่งสถาบันการเงินออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ⁶

1) ธนาคารกลาง (Central Bank)

ธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand : BOT) จัดตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2485 โดยพระบรมราชโองการของเจ้าฟ้าวิวัฒนไชย เป็นผู้ว่าการธนาคารเป็นพระองค์แรก ธนาคารแห่งประเทศไทย ในปัจจุบันตั้งอยู่ที่บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร เริ่มเปิดทำการเมื่อปี พ.ศ. 2488 มีสาขาในส่วนภูมิภาค คือ ลำปาง ขอนแก่น สงขลา (หาดใหญ่) โดยธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นธนาคารของรัฐพอสรุปหน้าที่ได้ดังนี้

⁶ สุริยะ ดีชมประชนารการ. สถาบันการเงินและตลาดหลักทรัพย์, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2537), หน้า 20-25.

(1) การออกธนบัตร ธนาคารกลางรับภาระเป็นผู้ออกธนบัตรแต่ผู้เดียวตามกฎหมาย โดยมีสินทรัพย์เป็นทุนสำรอง เช่น เงินตราต่างประเทศสกุลหลัก ทองคำหรือพันธบัตร ทำให้สามารถควบคุมภาวะเงินและเครดิตของประเทศไทย

(2) การรักษาทุนสำรองระหว่างประเทศ เงินทุนสำรองจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ และดุลการชำระเงิน ถ้ามีดุลการชำระเงินเกินดุล เงินทุนสำรองระหว่างประเทศจะสูงขึ้น แต่ถ้าดุลการชำระเงินขาดดุล เงินทุนสำรองระหว่างประเทศจะลดลง ธนาคารแห่งประเทศไทยหลักในการรักษาทุนสำรองระหว่างประเทศครั้งนี้ คือ ลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความมั่นคงและปลอดภัย ให้ผลตอบแทนคุ้มค่า และควบคุมดูแลเงินสดสำรองไม่ให้มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ

(3) เป็นนายธนาคารของรัฐบาล ให้บริการรัฐบาลทางการเงินดังต่อไปนี้

- การให้บริการธุรกิจธนาคารแก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจอย่างทั่วถึงทั้งประเทศ เช่น การรับฝากเงิน การให้กู้เงิน การโอนเงิน การซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

- ร่วมมือกับกระทรวงการคลังในการควบคุมการกอบกู้หนี้ต่างประเทศและบริหารหนี้ในประเทศของรัฐบาล โดยเป็นตัวแทนในการซื้อขายหลักทรัพย์รัฐบาล

- การให้คำปรึกษา นโยบายเศรษฐกิจแก่รัฐบาล ได้แก่ รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ และประเมินภาวะเศรษฐกิจของไทยและต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะนโยบายเศรษฐกิจแก่รัฐบาล

- เป็นตัวแทนของรัฐบาลในองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) กลุ่มธนาคารกลางแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEACEN) และกลุ่มธนาคารกลางแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย (SEANZA) เพื่อส่งเสริมการร่วมมือทางการเงินและการพัฒนาประเทศ มีการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อคิดเห็นกับองค์กรทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก (IBRD) ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) เป็นต้น

(4) เป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์

- เก็บรักษาเงินสดสำรองธนาคารพาณิชย์ กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องมีเงินสดสำรองตามกฎหมายฝากไว้ที่ธนาคารกลางตามอัตราส่วนที่กำหนด เพื่อความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์และความปลอดภัยในการให้บริการ

- ให้บริการในการโอนเงิน โดยมีสำนักงานใหญ่ของธนาคารเป็นศูนย์กลาง และมีสาขาในต่างจังหวัด และคลังจังหวัด คลังอำเภอ การโอนเงินได้รับความสะดวกเพราะทุกธนาคารมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารกลางหรือที่คลังจังหวัดคลังอำเภอ

- ให้ธนาคารพาณิชย์กู้ยืมเงิน โดยใช้ตัวเลกเงินหรือหลักทรัพย์เป็นประกัน ธนาคารกลางจะคิดดอกเบี้ยเป็น “อัตราส่วนลด” โดยธนาคารกลางจะใช้อัตราส่วนลดเป็นเครื่องมือควบคุมการกู้ของธนาคารพาณิชย์

- ตรวจสอบกิจการของธนาคารพาณิชย์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือวางนโยบายให้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้กิจการของธนาคารพาณิชย์มีความมั่นคงปลอดภัย และมีเสถียรภาพเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ

(5) ควบคุมปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ให้มีสัดส่วนพอเหมาะกับปริมาณสินค้าและบริการ เพื่อให้มีเสถียรภาพทางการเงินไม่เกิดการเก็งกำไรเพื่อเงินฝืด โดยใช้นโยบายการเงินคือ

- การเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสำรอง เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยลดอัตราเงินสำรองจะทำให้เงินสำรองส่วนเกินเพิ่มขึ้นปริมาณเงินในท้องตลาดก็จะเพิ่มขึ้นด้วย แต่เมื่อธนาคารกลางเพิ่มอัตราเงินสำรองก็จะทำให้ปริมาณเงินในท้องตลาดลดลง

- การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนลด อัตราส่วนลด หมายถึง อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์จ่ายให้ธนาคารกลางเมื่อกู้เงินจากธนาคารกลางตามปกติ เช่น เมื่อธนาคารกลางลดอัตราส่วนลดจะทำให้ต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ลดลง กู้เงินมากขึ้นทำให้เงินสำรองส่วนเกินมากขึ้น สามารถขยายเครดิตได้มากขึ้นอัตราดอกเบี้ยที่ให้ประชาชนกู้ยืมจะลดลงปริมาณเงินในท้องตลาดมีมากขึ้น เมื่อธนาคารกลางเพิ่มอัตราส่วนลดทำให้ต้นทุนของธนาคารพาณิชย์สูงขึ้น กู้เงินได้น้อยลงทำให้เงินสำรองส่วนเกินน้อยอัตราดอกเบี้ยที่ให้ประชาชนกู้ยืมจะเพิ่มขึ้น ปริมาณเงินในท้องตลาดก็จะลดลงด้วย

- การซื้อขายหลักทรัพย์ในท้องตลาด เมื่อธนาคารกลางซื้อหลักทรัพย์จะทำให้เงินสำรองส่วนเกินของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามเมื่อธนาคารกลางขายหลักทรัพย์จะทำให้เงินสำรองส่วนเกินของธนาคารพาณิชย์น้อยลง

(6) การควบคุมสถาบันการเงินให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีความมั่นคงมีจำนวนพอเหมาะกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศและอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายกำหนดไม่เป็นอันตรายหรือส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

(7) ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และเป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศระหว่างเงินบาทกับเงินตราต่างประเทศสกุลอื่นๆ

(8) ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ กำหนดและวางแผนเศรษฐกิจ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้

จากหน้าที่ของธนาคารกลางที่กล่าวมาข้างต้น แสดงว่าธนาคารกลางเป็นผู้รับผิดชอบระบบการเงินของประเทศ คอยควบคุมปริมาณเงินในระบบเพื่อให้อัตราดอกเบี้ยนโยบายของเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นธนาคารกลางจึงมีลักษณะพิเศษคือ⁷

1. ไม่แสวงหากำไร การดำเนินงานของธนาคารกลางเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชนโดยส่วนรวม ไม่ดำเนินการเพื่อหวังผลกำไรเหมือนสถาบันการเงินประเภทอื่น
2. การควบคุมจากรัฐบาลและการทำงานใกล้ชิดกับรัฐบาล ทั้งนี้เพราะการดำเนินนโยบายการเงิน การคลังจะต้องกระทำไปอย่างสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตามธนาคารกลางต้องปฏิบัติตามหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองใด ๆ จึงเป็นการทำงานอย่างมีอิสระภายใต้การควบคุมของรัฐบาล
3. ไม่ทำธุรกิจโดยตรงกับประชาชน ธนาคารกลางจะไม่ทำธุรกิจกับประชาชนและหน่วยธุรกิจโดยตรงเหมือนสถาบันการเงินอื่น

2) ธนาคารพาณิชย์ (Function of Commercial Bank)

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญมากทำหน้าที่ในการให้สินเชื่อหรือออกเงินกู้ รวมทั้งระดมเงินออมของประชาชนให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ โดยหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์สรุปได้ดังนี้ คือ⁸

(1) การรับฝากเงิน (Deposits) บุคคลนิยมนำเงินไปฝากกับธนาคารเพราะปลอดภัย มีความคล่องตัวในการใช้จ่ายและมีผลตอบแทนคือ ได้รับดอกเบี้ยและสิทธิพิเศษในการกู้เงินด้วยการรับฝากเงินแยกออกได้ดังนี้

- ประเภทกระแสรายวัน (Current Account) เป็นบัญชีเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทางถามหรือตามคำสั่งของเจ้าของบัญชี โดยธนาคารจะมอบสมุดเช็คให้แก่ผู้ฝากเงินเพื่อสำหรับเขียนให้ธนาคารจ่ายเงินให้กับบุคคลที่ผู้ฝากต้องการจะจ่ายเงินให้ เหมาะสำหรับผู้ทำธุรกิจการค้าที่มีการรับจ่ายเงินหมุนเวียนอยู่เป็นประจำเพื่อความคล่องตัวและความปลอดภัย และธนาคารจะจัดทำใบแจ้งรายการเดินบัญชี (Statement) แจ้งให้ผู้ลูกค้าทราบทุกเดือน

- ประเภทออมทรัพย์ (Saving Deposits) การฝากเงินประเภทนี้เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป ธนาคารจะออกสมุดรายการฝากและถอนเงินให้กับผู้ฝาก โดยผู้ฝากจะถอนเงินหรือฝากเงินเมื่อไรก็ได้ แต่สะดวกการคำนวณอัตราดอกเบี้ยจะคิดเป็นรายวันแล้วทบต้นให้ทุกๆ 6 เดือน โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม

⁷ ลินินดู สุภรณ์ ไพบูลย์, เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 179.

⁸ สุริเย ติณประจันนารการ, สถาบันการเงินและตลาดหลักทรัพย์, 2537, หน้า 139-45.

และธนาคารจะเสนอให้ผู้ฝากเงินมีบัตร ATM เพื่ออำนวยความสะดวกในการถอนเงิน แม้ธนาคารไม่เปิดทำการ ปัจจุบันถ้ามีเงินในบัญชีต่ำกว่า 500 บาท หรือขาดการติดต่อกับธนาคารเกิน 1 ปี ธนาคารจะคิดค่าธรรมเนียมกับเจ้าของบัญชี เมื่อเงินในบัญชีหมดธนาคารก็จะทำการปิดบัญชี

- ประเภทเงินฝากประจำ (Fixed or Time Deposits) การฝากเงินประเภทนี้

ธนาคารจะมีสมุดคู่ฝากให้ผู้ฝากไว้เป็นหลักฐานและกำหนดวัตถุประสงค์ของผู้ฝากไว้แน่ชัดมีระยะเวลาการฝาก การคิดอัตราดอกเบี้ยธนาคารจะจ่ายอัตราดอกเบี้ยให้กับเงินฝากชนิดนี้สูงกว่าประเภทอื่นๆ เพราะเงินฝากประเภทนี้ ธนาคารสามารถนำเงินไปลงทุนในธุรกิจหรือสร้างเงินฝากในระบบธนาคารได้ โดยธนาคารจะคิดอัตราดอกเบี้ยและจ่ายดอกเบี้ยให้ตามกำหนดที่มีในสมุดคู่ฝาก ในกรณีที่ผู้ฝากต้องการถอนเงินก่อนกำหนดธนาคารจะคิดอัตราดอกเบี้ยให้ในอัตราที่ต่ำลงหรือคิดลดตามระยะเวลาที่ฝาก

(2) การให้กู้ยืม (Loans) ธนาคารพาณิชย์ให้บริการกู้ยืมแก่เอกชนและรัฐบาล โดยการซื้อพันธบัตรหรือตั๋วเงินคลังของรัฐบาลธนาคารจะคิดดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทน

(3) การซื้อลดตั๋วเงิน (Discounting Rates) การที่ธนาคารรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินหรือตั๋วเงิน ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ระบุไว้ในตัวนั้น ผู้ถือตั๋วเงินสามารถนำตัวเงินนั้นมาขายให้กับธนาคารและรับเงินไปได้ทันทีก่อนถึงกำหนดวันชำระเงินตามที่ตัวบ่งไว้โดยหักส่วนลด (Discount Rate) จากผู้ขายตั๋ว ธนาคารจะรอจนถึงกำหนดตามที่แจ้งไว้ในตัวแล้วนำตัวนั้นไปเรียกเก็บเงินจากผู้จ่ายเงินในตัวนั้นหรืออาจนำตัวนั้นไปขายต่อกับธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งประเทศไทยก่อนถึงกำหนดเวลา

(4) การโอนเงิน เช่น โอนจากกรุงเทพฯ ไปที่เชียงใหม่หรือโอนระหว่างประเทศ เช่น โอนจากสหรัฐอเมริกาไปประเทศไทย ซึ่งธนาคารจะคิดค่าธรรมเนียมตามอัตราบริการที่กำหนดไว้เป็นการตอบแทน

(5) การเรียกเก็บเงินตามตราสารเงิน การบริการของธนาคารที่บริการลูกค้าที่มีเงินฝากกับธนาคารคือเมื่อธนาคารได้รับตราสารทางการเงิน เช่น ตราพท์ เช็ด หรือตั๋วแลกเงิน ธนาคารจะทำการเรียกเก็บแทนลูกค้าเมื่อเรียกเก็บเงินได้แล้วจะนำบัญชีให้ลูกค้า โดยที่ตราสารนั้นอาจจะต่างท้องถิ่นหรือต่างประเทศก็ได้

(6) การรับรองและการค้ำประกัน จะบริการลูกค้าที่มีบัญชีเงินฝากอยู่กับธนาคาร โดยธนาคารจะพิจารณาฐานะของลูกค้า เช่นเดียวกับกรณีการให้กู้ยืม ซึ่งธนาคารจะค้ำประกัน ในกรณีการยื่นขอประกวดราคาการซื้อสินค้า ในการชำระเงินซื้อสินค้าจากต่างประเทศหรือส่งสินค้าออกต่างประเทศ

(7) การลงทุนในหลักทรัพย์ เช่น ซื้อพันธบัตรรัฐบาล ตั๋วเงินคลัง หุ้นบริษัทหรือหลักทรัพย์ต่างประเทศ ส่วนใหญ่เงินที่นำไปลงทุนต้องได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการของธนาคารว่ามีความมั่นคง มีความเสี่ยงน้อยหรือไม่เสี่ยงเลย ให้ผลตอบแทนพอสมควร สามารถขายคืนได้ง่าย ใช้เป็นหลักประกันเงินกู้จากธนาคารกลางได้ ทั้งนี้ต้องไม่ลงทุนในหุ้นของธนาคารเอง หรือของธนาคารอื่น

(8) การติดต่อธุรกิจกับต่างประเทศ เป็นการบริการของธนาคารพาณิชย์อีกสาขาหนึ่ง คือ ทำหน้าที่รับฝากเงินระหว่างประเทศ การให้กู้ยืม การกู้เงินจากต่างประเทศ การซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การโอนเงินระหว่างประเทศ การเรียกเก็บเงินตามตัว การรับรอง การออกหนังสือค้ำประกัน รวมทั้งการเปิดเครดิตเพื่อให้ความสะดวกกับการส่งสินค้าเข้าและส่งสินค้าออก ธนาคารพาณิชย์จะได้รับผลตอบแทนในรูปของค่าธรรมเนียมและกำไรจากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

(9) การติดต่อธุรกิจในระบบเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับธนาคารและเสริมสร้างให้ระบบเศรษฐกิจเจริญขึ้น ได้แก่ การประกันทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหนี้ โดยติดต่อกับบริษัทประกันภัยให้ซึ่งมีบริษัทที่ถูกค้ำประกันด้วย การบริการเก็บรักษาหลักทรัพย์ รวมทั้งมอบและรับหลักทรัพย์ การรับเงินหรือจำนำสินค้าหลักทรัพย์ การส่งมอบผลประโยชน์จากหลักทรัพย์ การรับเงินปันผลจากหลักทรัพย์ ให้บริการจัดทำหรือวิเคราะห์โครงการเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินการเพื่อการลงทุนในธุรกิจต่างๆ

(10) การประกอบธุรกิจอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การฝาก และการถอนเงิน โอนเงินอัตโนมัติ การตรวจสอบยอดเงินในบัญชี การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและการให้ข่าวสารทั่วไป

(11) การสร้างและการทำลายเงินฝาก ถือเป็นหน้าที่พิเศษโดยเฉพาะของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์แตกต่างไปจากสถาบันการเงินประเภทอื่น โดยการสร้างเงินฝากเป็นการเพิ่มปริมาณเงินให้แก่ระบบเศรษฐกิจธนาคารต้องขยายเครดิตให้แก่ประชาชน ส่วนการทำลายเงินฝากเป็นการลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจโดยธนาคารจะเรียกเงินกู้คืนจากประชาชน ซึ่งมีผลกระทบต่อปริมาณเงินในท้องตลาด และมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจส่วนรวมมากที่สุด

จากหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์จะเห็นได้ว่าธนาคารพาณิชย์เป็นองค์กรที่มีความสำคัญในแง่การสร้างสภาพคล่องให้เกิดกับระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงพอสรุปลักษณะสำคัญของธนาคารพาณิชย์ได้ดังนี้

1. ธนาคารพาณิชย์มีลักษณะเป็นสื่อกลางทางการเงิน ที่ระดมเงินออมจากประชาชนในรูปของเงินฝากและจัดสรรเงินออมเหล่านั้นให้แก่ผู้ลงทุนอีกทีหนึ่ง
2. ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่รับฝากเงินประเภทที่จ่ายคืนเมื่อถูกทวงถามหรือเงินฝากกระแสรายวัน ซึ่งเป็นลักษณะที่พิเศษของธนาคารพาณิชย์
3. ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินประเภทเดียวที่สามารถสร้างเงินในรูปของเงินฝากได้ ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์แตกต่างไปจากสถาบันการเงินอื่น
4. ธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งเงินกู้ระยะสั้นที่ดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการค้าและการพาณิชย์ เป็นการกู้ยืมระยะสั้นที่มีสภาพคล่องสูง

3) ธนาคารพิเศษ (Special Banks)

นอกจากธนาคารกลาง และธนาคารพาณิชย์แล้วรัฐบาลยังได้จัดตั้งธนาคารพิเศษซึ่งดำเนินงานกิจการมีลักษณะพิเศษเฉพาะกรณีพอสรุปได้ดังนี้

(1) ธนาคารออมสิน (Government Savings Bank) เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่รับฝากเงินออมของประชาชน ในระยะเริ่มแรกจุดประสงค์ของธนาคารออมสิน ได้แก่ การอบรมและส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อยได้ออมทรัพย์ ต่อมาก็ได้กำหนดหน้าที่ในการประกอบธุรกิจกว้างขวางขึ้น ทุกวันนี้ธนาคารออมสินได้ทำหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์เกือบทุกอย่างด้วย¹⁰

(2) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (Government Housing Bank) จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการซื้อ สร้าง ขยายหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของประชาชน โดยแหล่งเงินทุน ได้แก่ เงินยืมจากกระทรวงการคลังและธนาคารออมสิน แต่ต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ขึ้นใหม่ อนุญาตให้ธนาคารดำเนินกิจการรับฝากเงินประเภทต่าง ๆ จากประชาชนโดยทั่วไปได้ จนกลายเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญมากที่สุดคือประมาณ 70% ของยอดเงินทุนทั้งหมด¹¹

(3) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (The Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives) จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือด้านการเงินแก่ภาคเกษตร ซึ่งรวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพ หรือการดำเนินงาน การผลิต การตลาดและการบริโภคของเกษตรกร ในปัจจุบันธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรดำเนินงานในลักษณะธนาคารพาณิชย์เพิ่มมากขึ้นเกือบทุกอย่าง แหล่งเงินทุนได้มาจากเงินกองทุนของธนาคาร (เงินค่าหุ้นละเงินสำรอง) เงินรับฝาก (ออมทรัพย์และประจำ) และจากการกู้ยืมด้วยการออกหุ้นกู้และการขายลดช่วงตั๋วเงิน¹²

4) สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ (Non-Bank Financial Institutions) ยังมีสถาบันการเงินอื่นๆ อีกที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์แต่มีความสำคัญต่อการเงินของประชาชนอย่างมากที่สำคัญๆ คือ

(1) บริษัทเงินทุน คือ สถาบันที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับเงินทุน จะต้องทำในรูปของบริษัทจำกัด ทำหน้าที่ระดมเงินออมจากประชาชนทั่วไป โดยออกตั๋วสัญญาใช้เงิน และนำเงินไปหาประโยชน์โดยการให้กู้ยืม

¹⁰ อุทธิ ศิริมาตย์, รัช, เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน, หน้า 93.

¹¹ อภินันท์ จันตะณี และคณะ, เศรษฐศาสตร์ทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้ง, 2543), หน้า 117.

¹² ทับทิม วงศ์ประยูรและคณะ, มนุษย์กับเศรษฐกิจ, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: ธรรมสาร จำกัด, 2540), หน้า 105.

(1) บริษัทหลักทรัพย์ คือ สถาบันการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับหลักทรัพย์ซึ่งจะต้องทำในรูปของบริษัทจำกัด และต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง มีหน้าที่เป็นตัวแทนนายหน้าแนะนำเกี่ยวกับการลงทุนในหลักทรัพย์ เป็นที่ปรึกษาการลงทุนและการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์

(2) บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (Industrial Finance Corporation of Thailand) เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐที่คอยให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมพร้อมกับส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ โดยมุ่งเน้นอุตสาหกรรมที่ช่วยพัฒนาประเทศและอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ทั้งโครงการที่นำรายได้เข้าประเทศและโครงการที่ก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นต้น

(3) สหกรณ์ออมทรัพย์ (Saving Cooperatives) จัดตั้งขึ้นทั่วไปในหน่วยงานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์รับฝากเงินจากสมาชิกและให้สมาชิกกู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยต่ำ และนำกำไรจากการดำเนินงานแบ่งปันให้แก่สมาชิกตามมูลค่าหุ้นที่ถือและตามมูลค่าดอกเบี้ยเงินกู้ เงินทุนส่วนใหญ่ได้มาจากค่าหุ้นของสมาชิก เงินฝากของสมาชิก เงินสะสมต่างๆ และกู้ยืมจากแหล่งอื่น การให้กู้แก่สมาชิก เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน เพื่ออุปโภคบริโภคที่อยู่อาศัย¹³

(4) สหกรณ์การเกษตร (Agricultural Cooperatives) หมายถึง สหกรณ์ที่เกษตรกรจัดตั้งขึ้น สมาชิกของสหกรณ์จะเป็นเกษตรกรทั้งหมด ทำหน้าที่รับเงินฝากจากสมาชิกเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ ให้เงินกู้แก่สมาชิกเพื่อส่งเสริมการเพาะปลูก แสวงหาตลาดและพยายามขยายผลผลิตให้สมาชิก จัดซื้อหรือจัดสิ่งของที่จำเป็นมาขายให้แก่สมาชิก และส่งเสริมเผยแพร่ความรู้การเกษตรและให้การอบรมแก่สมาชิก เงินทุนที่ดำเนินการนอกจากจะได้มาจากเงินค่าหุ้น เงินฝากของสมาชิกและผลกำไรจากการดำเนินการแล้ว ยังได้มาจากการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์¹⁴

(5) โรงรับจำนำ (Pawn Shop) เป็นสถาบันการเงินขนาดเล็ก มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับประชาชนผู้ยากจนที่ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอที่จะใช้ค้ำประกันในการกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ ทั้งนี้ปัจจุบันโรงรับจำนำนอกจากดำเนินการโดยเอกชนแล้วยังดำเนินการโดยรัฐบาล ถ้าเป็นของกรมประชาสงเคราะห์ เรียกว่าสถานธนาถุเคราะห์ ถ้าดำเนินการโดยเทศบาลเรียกว่าสถานธนาถุบาลถ้าเป็นของเอกชนก็เรียกโรงรับจำนำ

¹³ อภินันท์ จันตะนิ และคณะ, เศรษฐศาสตร์ทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 117.

¹⁴ รัตนา สายคณิต, ดร. และชวลิตา จามรกุล, ดร., เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 4, หน้า 253.

เช่นเดิม โรงรับจำนำจะทำหน้าที่รับจำนำสังหริ มทรัพย์ของประชาชน โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำเพื่อช่วยประชาชนทั่วๆ ไปที่ขาดแคลน¹⁵

5.8 รูปท่ายบ

เงิน หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ตลอดจนชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย มีความสำคัญสำหรับผู้ผลิต ผู้บริโภค ระยะเวลาเริ่มแรกเงินคือรูปของการแลกเปลี่ยนสินค้าแต่มักจะประสบความยุ่งยากจึงมีการนำเอาเงินมาใช้เป็นสื่อกลาง และปัจจุบันได้มีการใช้เงินกระดาษ การใช้เช็ค บัตรเอทีเอ็ม หรือบัตรเครดิตมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนซื้อขายมากขึ้น หน้าที่ของเงิน คือ เป็นเครื่องวัดมูลค่า เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เป็นเครื่องสะสมมูลค่า เป็นมาตรฐานการชำระหนี้ในภายหน้าและลักษณะของเงินที่ดี ทุกคนในสังคมยอมรับเคลื่อนไหวได้ง่ายหายากคงทนถาวร ความเสถียรภาพมีค่าคงที่ มีรูปแบบเดียวกัน มีลักษณะเฉพาะจำได้ง่ายแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยได้

สถาบันการเงิน ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ในการรวบรวมเงินออมไปยังผู้ลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการเงินทุนที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดนั้น ๆ ได้ ประเภทของสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารกลาง ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพิเศษและสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายความสำคัญของเงิน
2. จงอธิบายถึงวิวัฒนาการของเงิน หน้าที่ของเงินและลักษณะของเงินที่ดีมาให้เข้าใจ
3. จงอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของสถาบันการเงิน
4. สถาบันการเงินแบ่งออกกี่ประเภทอะไรบ้าง
5. ธนาคารกลางมีหน้าที่และบทบาทต่อเศรษฐกิจอย่างไร จงยกตัวอย่าง ประกอบ
6. ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่และบทบาทต่อเศรษฐกิจอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ
7. บทบาทของธนาคารพิเศษมีผลต่อเศรษฐกิจอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ
8. บทบาทของสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์มีผลต่อเศรษฐกิจอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ

¹⁵ ฤทธิ์ ศิริมาคย์, รศ. เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน, 2543, หน้า 94.